

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันทารกคลอดก่อนกำหนดมีอัตราเพิ่มขึ้น และยังคงเป็นปัญหาสำคัญ โดยทั่วไปอุบัติการณ์ของการคลอดก่อนกำหนดในสหรัฐอเมริกาพบ ร้อยละ 8-15 ของการคลอดทั้งหมด (Mackiney, James, Murray, & Ashwill, 2009) ในประเทศไทยสถิติของการคลอดก่อนกำหนดนั้น รายงานเฉพาะทารกน้ำหนักตัวน้อยกว่า 2,500 กรัม ทั้งที่คลอดก่อนกำหนด และครบกำหนด ระหว่างปี พ.ศ. 2549 ถึง พ.ศ. 2553 พบอัตราการเกิดมีชีพของทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อย ร้อยละ 11.4, 11, 10.8, 11.4 และ 11.3 ตามลำดับ (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข, 2555) เป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) กำหนดอัตราการเกิดมีชีพของทารกแรกเกิดน้ำหนักตัวน้อยต้องไม่เกินร้อยละ 7 (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) ซึ่งจำนวนทารกน้ำหนักน้อยทั้งหมดนี้ 2 ใน 3 เป็นทารกคลอดก่อนกำหนด จึงเห็นได้ชัดเจนว่าทารกคลอดก่อนกำหนดยังมีอัตราที่สูงอยู่และยังเป็นสาเหตุการตายอันดับ 4 ของการตายในทารกแรกเกิด (วิทยา ถิฐาพันธุ์ และวิบูลพรรณ จิตะดิลก, 2544) องค์การอนามัยโลก รายงานว่ามากกว่า 80 ประเทศทั่วโลกยังคงมีอัตราตายของทารกสูงกว่า 30 ต่อการเกิดมีชีพ 1,000 ราย (World Health Organization [WHO], 2007) ทารกกกลุ่มนี้จึงจัดอยู่ในทารกแรกเกิดที่มีภาวะเสี่ยงสูง เนื่องจากเกิดปัญหาและภาวะแทรกซ้อนต่อระบบต่าง ๆ ของร่างกายได้ง่ายทั้งทางด้านกายวิภาคและสรีรวิทยา และการทำงานของหลายระบบในร่างกายยังไม่สมบูรณ์ เช่น ภาวะขาดออกซิเจนตั้งแต่แรกเกิด ภาวะหายใจลำบาก และการติดเชื้อ เป็นต้น (แสงแข ซำนาญวนกิจ, 2550)

ทารกคลอดก่อนกำหนด มีรูปร่างขนาดเล็ก น้ำหนักแรกเกิดน้อย ผิวบางใส ความตึงตัวของกล้ามเนื้อไม่ดี การทำงานของระบบประสาทยังเจริญไม่เต็มที่ จึงเกิดภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ ตามมาได้ง่าย รวมทั้งปัญหาในการควบคุมอุณหภูมิร่างกาย และการรับนมได้ไม่ดี (แสงแข ซำนาญวนกิจ, 2550) ซึ่งทารกส่วนใหญ่ต้องเข้ารับการรักษาในหอผู้ป่วยทารกแรกเกิด อยู่ในตู้อบเพื่อควบคุมอุณหภูมิร่างกายให้คงที่ ได้รับการดูแลรักษาพยาบาล และทำหัตถการต่าง ๆ รวมทั้งสภาพอาการของทารกที่ยังต้องพึ่งเครื่องมือ อุปกรณ์ทางการแพทย์ และสภาพแวดล้อมทั่วไปของหน่วยอภิบาลทารกแรกเกิดไม่เอื้ออำนวยให้มารดาได้อยู่ดูแลทารก จึงทำให้ทารกถูกแยกจากมารดาเป็นเวลานาน มารดาจึงขาดโอกาสใกล้ชิดและดูแลทารกด้วยตนเอง จึงเกิดปัญหา คือ มารดามีปฏิสัมพันธ์กับทารกน้อย ไม่กล้าที่จะอุ้มเปลี่ยนผ้าอ้อมหรืออาบน้ำให้ทารก (เนตรนภา เทพชนะ,

2551) เกิดพฤติกรรมการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนดที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมตามมา เมื่อต้องกลับไปดูแลต่อเนื่องที่บ้าน โดยเฉพาะมารดาครรภ์แรกซึ่งยังไม่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารก ยิ่งไปกว่านั้นการคลอดทารกก่อนกำหนดนับเป็นเหตุการณ์ที่มารดาไม่ได้มีการเตรียมตัวมาก่อน ทำให้มารดาต้องเผชิญความเครียดต่อสภาพของบุตรที่มีน้ำหนักตัวน้อย และรูปร่างลักษณะไม่สมบูรณ์เหมือนทารกคลอดครบกำหนด จากการศึกษาของ นฤมล วิปูล (2550) ทำให้ทราบว่าเมื่อมารดามีความเครียด วิตกกังวล จะทำให้มารดาขาดความมั่นใจในการดูแลทารก ย่อมส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการดูแลทารกที่ไม่ถูกต้องตามมาได้ ($p < .05$)

พฤติกรรมในการดูแลทารกของมารดา ประกอบด้วย 1) การดูแลทางด้านร่างกาย ได้แก่ การดูแลให้ได้รับสารอาหารและให้ได้รับความสุขสบาย เช่น การให้นม การอาบน้ำ การเปลี่ยนผ้าหลังการขับถ่าย เป็นต้น 2) การส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ และ 3) การป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับทารก (Moore, 1983) ซึ่งการมีพฤติกรรมที่ดีและมีการดูแลทารกที่ถูกต้อง จะช่วยให้ทารกมีสุขภาพแข็งแรง มีการเจริญเติบโตที่เหมาะสมตามวัย และน้ำหนักทารกจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงปีแรก โดยอัตราการเพิ่มเฉลี่ย 20 - 30 กรัม/วัน (Hockenberry & Wilson, 2011) เมื่อทารกได้รับสารอาหารและปริมาณแคลอรีที่เหมาะสม ดังนั้นเมื่อมารดาได้รับความรู้ และฝึกฝนทักษะ จะช่วยให้มารดารู้สึกมีความมั่นใจและกล้าที่จะดูแลทารกได้มากขึ้น (นฤมล ชีระรังสิกุล, 2555) ด้วยเหตุนี้การส่งเสริมให้มารดาเกิดการรับรู้ความสามารถของตนเองที่ดี มีความมั่นใจในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด จึงเป็นสิ่งสำคัญ (นฤมล วิปูล, 2550) ควรต้องเริ่มต้นจากการให้มารดารับรู้ความสามารถของตนเอง (Perceived self-efficacy) ที่ดีก่อน เพื่อนำไปสู่ความมั่นใจส่งผลต่อการมีพฤติกรรมการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนดที่ถูกต้อง และน้ำหนักตัวทารกที่เหมาะสมตามวัย การรับรู้ความสามารถของตนเอง มีความเชื่อมโยงกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพโดยตรง ทั้งนี้มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และการคงอยู่ของพฤติกรรมต่อไป (Bandura, 1997) ซึ่งการรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นความเชื่อมั่นในความสามารถของตนที่จะตัดสินใจ หรือ ดำเนินการปฏิบัติพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ของบุคคล และมีบทบาทสำคัญต่อการกระทำ เนื่องจากเป็นการประเมินตัดสินของบุคคลว่าตนมีความสามารถที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นได้สำเร็จหรือไม่ บุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูง ย่อมมีการปฏิบัติพฤติกรรมที่มุ่งหวังได้สำเร็จมากกว่าบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองในระดับต่ำ ดังนั้นการรับรู้ความสามารถของตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่มีความเชื่อมโยงกับการกระทำ จากการศึกษาของ อุทัยวรรณ สกลวสันต์ (2550) พบว่า การรับรู้ความสามารถของมารดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมในการส่งเสริมพัฒนาการของทารกคลอดก่อนกำหนด ($p < .001$) แต่การให้ความรู้เพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพได้ (Lipetz, Bussiguel, Banneman,

& Risley, 1990) การส่งเสริมให้บุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนเองได้มากขึ้นนั้น มี 4 กลยุทธ์ (Bandura, 1997) ได้แก่ 1) การมีประสบการณ์หรือการกระทำที่ประสบผลสำเร็จด้วยตนเอง (Mastery experiences) 2) การเรียนรู้ผ่านตัวแบบ/ ประสบการณ์จากผู้อื่น (Modeling) 3) การได้รับคำแนะนำ การใช้คำพูดชักจูง (Verbal persuasion) และ 4) การกระตุ้นทางร่างกายและการกระตุ้นทางอารมณ์ (Emotional arousal) โดยเฉพาะการเน้นให้มารดามีประสบการณ์ การกระทำที่สำเร็จด้วยตนเอง จากการฝึกฝนจนทำให้เกิดทักษะ ซึ่งจะช่วยให้มารดาเพิ่มความมั่นใจ และรับรู้ในความสามารถของตนเองเพิ่มขึ้น ดังนั้นเมื่อได้รับการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองจึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่อไป (Bandura, 1997)

การส่งเสริมให้มารดามีการรับรู้ความสามารถของตนเอง ในการดูแลทารกที่ผ่านมานั้นมีการศึกษาของ Teti and Gelfand (1991) เรื่องการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อพฤติกรรมการดูแลทารกขวบปีแรกในมารดาหลังคลอด พบว่าการรับรู้ความสามารถของตนเองของมารดาเพิ่มขึ้น ทำให้มารดามีพฤติกรรมในการดูแลทารกเพิ่มขึ้นด้วย ($p < .05$) สอดคล้องกับการศึกษาของ Leerkes and Crockenberg (2002) เรื่องการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อพฤติกรรมการดูแลทารกของมารดา ซึ่งศึกษาในมารดาหลังคลอด พบว่ามารดาที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูง จะทำให้เกิดการดูแลมีคุณภาพและสามารถตอบสนองความต้องการของทารกได้ และสอดคล้องกับการศึกษาของ สุทธิ หนองอาหลี (2547) เรื่องผลของการใช้โปรแกรมการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง ต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก โดยให้ความรู้ คำแนะนำ สาธิต ฝึกปฏิบัติ และให้กำลังใจ ใช้เวลาเตรียม 4 ครั้ง ๆ ละ 45 นาที ถึง 1 ชั่วโมง ครั้งแรกเมื่อ 24 ชั่วโมงหลังคลอด หลังจากนั้นให้ในวันที่ 3, 1 สัปดาห์ และ 6 สัปดาห์ หลังคลอดตามลำดับ พบว่ามารดากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) และจากการศึกษาของ สมทรง คำฝอย (2541) เรื่องผลของการเตรียมมารดาต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด และพฤติกรรมการดูแลทารก ในกลุ่มทดลองได้รับการเตรียมเป็นเวลา 3 วัน ก่อนจำหน่ายทารก พบว่าเมื่อมารดาได้รับการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง ทำให้มารดามีการรับรู้ความสามารถของตนเองดีขึ้น และมีพฤติกรรมการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนดถูกต้องมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง ($p < .01$)

การศึกษาถึงภาวะการเจริญเติบโตของทารกที่ผ่านมา ได้แก่ การศึกษาถึงผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาทารกต่อความผูกพันระหว่างมารดาทารกและการเจริญเติบโตของทารกคลอดก่อนกำหนด ของ ทศนีย์ ตรีสายลักษณ์ (2542) ทำให้ทราบว่าเมื่อมารดามีความเอาใจใส่ทำให้ทารกมีการเจริญเติบโตที่ดีขึ้นได้ และจากการศึกษาของ เบญจวรรณ เครือเนตร (2545) เรื่องผลของ

การดูแลทารกแบบแคงการู ต่อสัมพันธ์ภาพระหว่างมารดากับทารก ความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา และน้ำหนักทารกคลอดก่อนกำหนด พบว่าเมื่อมารดามั่นใจในการดูแลบุตรมากขึ้นทำให้การดูแลบุตรมีประสิทธิภาพ ทารกได้หลับพักผ่อนเพียงพอและมีการกระตุ้นสัมผัสที่เหมาะสมช่วยทำให้ทารกเจริญเติบโตได้ดี สอดคล้องกับ กุลลดา เปรมจิตร (2547) ที่ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถในการดูแลทารกร่วมกับการดูแลแบบแคงการู ต่อพฤติกรรมการดูแลบุตรของมารดา และการเพิ่มน้ำหนักตัวของทารกคลอดก่อนกำหนด พบว่ามารดาที่ได้รับการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองจนมารดาเกิดความมั่นใจในการเลี้ยงดูทารกร่วมกับการสัมผัส มีผลต่อการเพิ่มของน้ำหนักตัวมากกว่ามารดาที่ไม่ได้รับการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง การเจริญเติบโตทางค่าน้ำหนักของทารกจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่มารดาควรเอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมให้มารดามีความมั่นใจและมีทักษะหรือพฤติกรรมในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด เพื่อให้ทารกมีสุขภาพแข็งแรง มีการเจริญเติบโตเหมาะสมตามวัย โดยเฉพาะน้ำหนักทารก

ทารกคลอดก่อนกำหนด ส่วนใหญ่เป็นทารกแรกเกิดน้ำหนักตัวน้อย (วิทยา ถิฐาพันธ์ และวิบูลพรณ จิตะฉิลก, 2544) และยังคงเป็นปัญหาสำคัญ มีสถิติที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประชากรในกลุ่มนี้อาจเติบโตเป็นอนาคตที่สำคัญของชาติได้ในอนาคต ประกอบกับทารกคลอดก่อนกำหนดมีลักษณะรูปร่างที่บอบบาง และมีความเสี่ยงสูงที่จำเป็นต้องมีการดูแลเป็นพิเศษจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสำคัญมากในการพัฒนาทักษะและพฤติกรรม ซึ่งจะช่วยให้มารดามีการรับรู้ที่ดีว่าตนเองมีความสามารถในการดูแลทารก ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมในการดูแลทารกที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การเจริญเติบโตทางค่าน้ำหนักของทารกที่เหมาะสมตามวัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถตนเองของมารดา ในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนดในมารดาครรภ์แรก โดยสร้างขึ้นตามแนวคิดทฤษฎีการรับรู้ความสามารถตนเองของ Bandura (1997) ตาม 4 กลยุทธ์ ของการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถตนเองซึ่งในโปรแกรมนี้นี้ประกอบด้วยการให้มารดาได้ลงฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะการดูแลทารกได้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ผ่านตัวแบบทั้งจากการสาธิตวิธีการจากสื่อวีดิทัศน์ และคู่มือการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด มีการให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ ชักจูงให้เกิดความมั่นใจ พร้อมทั้งจัดสถานที่ให้เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อลดสิ่งกระตุ้นอารมณ์ทางลบ การจัดโปรแกรมนี้นี้จะเริ่มตั้งแต่ทารกหลังคลอด 24 ชั่วโมงถึง 48 ชั่วโมงเนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมทั้งสภาพของมารดาที่ร่างกายฟื้นฟู แข็งแรงเพียงพอต่อการเริ่มต้นเรียนรู้ และสภาพของทารกที่ต้องได้รับการดูแลตั้งแต่แรก ผู้วิจัยคาดว่าผลของการใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถตนเองในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนดนี้ จะช่วยให้มารดามี

ความสามารถของตนเองสูง เกิดความมั่นใจ และมีพฤติกรรมการดูแลทารกที่ถูกต้อง และน้ำหนักตัวของทารกเพิ่มขึ้นเหมาะสมตามวัยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถตนเองของมารดาในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด โดย

1. เปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถของตนเองในดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด ในระยะก่อนการทดลอง และหลังการทดลองทันที ระหว่างมารดากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
2. เปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด ในระยะหลังการทดลอง เมื่อทารกอายุ 1 เดือน ระหว่างมารดากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
3. เปรียบเทียบน้ำหนักตัวทารก ในระยะก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง เมื่อทารกอายุ 1 เดือน ระหว่างทารกกลุ่มทดลองและทารกกลุ่มควบคุม

สมมติฐานการวิจัยและเหตุผลสนับสนุน

1. มารดากลุ่มทดลองมีการรับรู้ความสามารถของตนเอง ในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด ในระยะหลังการทดลองทันที มากกว่ามารดากลุ่มควบคุม

จากสมมติฐานข้อที่ 1 มีเหตุผลสนับสนุน คือ จากทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง ของ Bandura (1997) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า เมื่อบุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนเองมากพอที่จะกระทำพฤติกรรม และเมื่อต้องการให้พฤติกรรมต่าง ๆ นั้นคงอยู่ต่อไป จึงควรส่งเสริมให้เกิดการรับรู้ความสามารถของตนเองให้มากยิ่งขึ้น กระทำได้จากการประยุกต์ใช้กลยุทธ์ทั้ง 4 ของ Bandura ซึ่งประกอบด้วย การมีประสบการณ์หรือการกระทำที่ประสบผลสำเร็จด้วยตนเอง การเรียนรู้ผ่านตัวแบบ การใช้คำพูดชักจูง และการกระตุ้นทางร่างกายและการกระตุ้นทางอารมณ์ โดยจัดโปรแกรมให้มารดาได้รับความรู้ในการดูแลทารก ได้ลองฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะการดูแลทารกด้วยตนเองโดยผ่านการเรียนรู้จากตัวแบบ ประกอบกับบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมทั้งให้คำแนะนำ พร้อมทั้งการให้กำลังใจ ย่อมทำให้มารดา มีความมั่นใจ ช่วยให้เกิดการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงขึ้น ภายหลังจากการได้รับโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถตนเองของมารดา ในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด

2. มารดากลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด ในระยะหลังการทดลอง เมื่อทารกอายุ 1 เดือน ดีกว่ามารดากลุ่มควบคุม

จากสมมุติฐานข้อที่ 2 มีเหตุผลสนับสนุน คือ เมื่อบุคคลจะกระทำพฤติกรรมหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับว่าตนเองรับรู้ว่ามีความสามารถมากพอที่จะกระทำพฤติกรรม และเมื่อกระทำพฤติกรรมนั้นแล้วจะได้ผลตามที่ตนเองต้องการ และคาดหวังว่าตนเองมีความสามารถมากพอที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นหรือไม่ ถ้าบุคคลเรียนรู้ว่าการกระทำนั้นทำให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง แต่คาดหวังว่าตนเองมีความสามารถไม่เพียงพอที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น ก็จะไม่กระทำพฤติกรรมนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงความล้มเหลวที่อาจจะเกิดขึ้นได้ซึ่งการรับรู้ความสามารถของตนเอง และความคาดหวังในผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อการตัดสินใจที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ ดังนั้น ภายหลังได้รับ โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถตนเองของมารดา ในการดูแลทารกคลอด ก่อนกำหนด มารดาเกิดความมั่นใจ มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงขึ้น ประกอบกับการได้ฝึก ปฏิบัติการดูแลทารกในด้านการดูแลทางด้านร่างกาย การส่งเสริมพัฒนาการ และการป้องกัน อันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับบุตร จึงทำให้มารดามีแนวโน้มที่จะปฏิบัติพฤติกรรมการดูแลทารกคลอด ก่อนกำหนดที่ดี และประสบผลสำเร็จได้

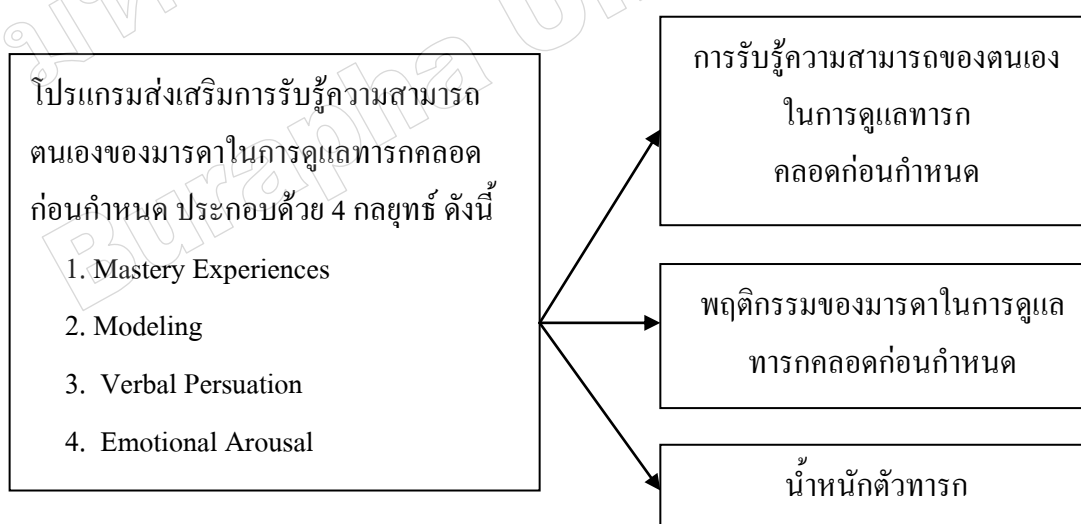
3. ทารกในมารดากลุ่มทดลอง มีน้ำหนักตัว ในระยะหลังการทดลอง เมื่อทารกอายุ 1 เดือน สูงกว่าทารกในมารดากลุ่มควบคุม

จากสมมุติฐานข้อที่ 3 มีเหตุผลสนับสนุน คือ ทารกคลอดก่อนกำหนดมีภาวะเสี่ยงสูง ที่จะเกิดภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ ตามมาภายหลังการคลอด เช่น ภาวะหายใจลำบาก และการติดเชื้อ เป็นต้น (แสงแข ขำนาญนกิจ, 2550) ประกอบกับทารกคลอดก่อนกำหนดส่วนใหญ่มีน้ำหนักตัว น้อย (วิทยา ถิฐาพันธ์ และวิบูลพรรณ จิตะติลก, 2544) จึงทำให้มารดาเกิดความไม่มั่นใจ ไม่กล้า สัมผัสจับต้องทารก (นฤมล ชีระรังสิกุล, 2545) ทารกจึงไม่ได้รับการดูแลที่ดีเท่าที่ควร ซึ่งทารกกลุ่ม นี้จำเป็นต้องมีการดูแลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยให้การเจริญเติบโตที่เหมาะสมตามวัย และลด การเกิดภาวะแทรกซ้อนนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้เมื่อมารดาได้รับ โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถ ตนเองของมารดาในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนดแล้วจึงมีความมั่นใจ มีการรับรู้ความสามารถ ของตนเอง ในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนดสูงขึ้น และมีพฤติกรรมดูแลทารกคลอด ก่อนกำหนดที่ดีและถูกต้อง จึงทำให้ทารกคลอดก่อนกำหนดมีการเจริญเติบโต มีน้ำหนักตัวที่ เหมาะสมตามวัยต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถ (Self-efficacy) ของ Bandura (1997) ที่เชื่อว่าการรับรู้ความสามารถเป็นความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่จะตัดสินใจ หรือดำเนินการปฏิบัติพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ของบุคคล โดยการรับรู้

ความสามารถของตนเอง มีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และการเลือกปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ถ้าบุคคลนั้นมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองก็จะสามารถทำกิจกรรมนั้นได้ แต่ถ้ามีความเชื่อมั่นว่าตนเองไม่มีความสามารถก็จะหลีกเลี่ยงกิจกรรมนั้น และการส่งเสริมให้บุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนเองเพิ่มขึ้น สามารถกระทำได้ 4 กลยุทธ์ดังนี้ 1) การมีประสบการณ์หรือการกระทำที่ประสบผลสำเร็จด้วยตนเอง (Mastery experiences) เป็นการฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความมั่นใจ ซึ่งวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด 2) การเรียนรู้ผ่านตัวแบบ (Modeling) เป็นการสังเกตตัวแบบแสดงพฤติกรรม ซึ่งมีทั้งตัวแบบที่มีชีวิต และตัวแบบสัญลักษณ์ 3) การได้รับคำแนะนำ การใช้คำพูดชักจูง (Verbal persuasion) เป็นการใช้คำพูด ชักจูงเพื่อให้เกิดความเข้าใจคล้อยตาม และ 4) การกระตุ้นทางร่างกายและการกระตุ้นทางอารมณ์ (Emotional arousal) คือ เมื่อลดการกระตุ้นทางด้านลบ เช่น ภาวะความเจ็บปวด ความเครียด เป็นต้น จะช่วยให้เปิดรับการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น ดังนั้นโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด ตาม 4 กลยุทธ์ข้างต้นนี้จึงมีผลต่อการรับรู้ความสามารถของมารดา ช่วยให้มารดามีความมั่นใจเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ของพฤติกรรมการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนดที่ดี ซึ่งจะส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางด้านน้ำหนักตัวของทารกโดยตรงเขียนเป็นกรอบแนวคิดได้ดังแสดงในภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) แบบศึกษาสองกลุ่มวัดสองครั้ง (Two groups pretest-posttest design) โดยศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้

ความสามารถของตนเองต่อการรับรู้ความสามารถของตนเอง พฤติกรรมการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนดของมารดา และน้ำหนักตัวทารก กลุ่มตัวอย่างคือ มารดาครรภ์แรก และทารกคลอดก่อนกำหนด ที่เข้ารับการรักษาในหอผู้ป่วยทารกแรกเกิด ณ โรงพยาบาลสมุทรปราการ ระหว่างเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2555 ถึง มีนาคม พ.ศ. 2556

ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ดังนี้

1. ตัวแปรต้น คือ โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด
2. ตัวแปรตาม คือ การรับรู้ความสามารถของตนเอง พฤติกรรมของมารดาในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด และน้ำหนักตัวทารก

นิยามศัพท์เฉพาะ

ทารกคลอดก่อนกำหนด หมายถึง ทารกแรกเกิดที่มีอายุครรภ์น้อยกว่า 37 สัปดาห์ และไม่คำนึงถึงน้ำหนักตัวทารก

มารดา หมายถึง หญิงหลังคลอด ที่คลอดทารกมีอายุครรภ์ก่อน 37 สัปดาห์

โปรแกรมการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด หมายถึง การดำเนินกิจกรรมอย่างมีแบบแผน โดยพัฒนามาจากการทบทวนวรรณกรรม และทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) ของ Bandura (1997) ที่มุ่งเน้นให้มารดาของทารกคลอดก่อนกำหนดมีการรับรู้ความสามารถของตนเองที่ดี ทำให้เกิดความเชื่อมั่น อันส่งผลต่อการดูแลทารกอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้ทารกมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นได้เหมาะสมตามวัย รูปแบบของกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และจัดกระทำให้แก่มารดาครรภ์แรกที่มีบุตรคลอดก่อนกำหนด ประกอบด้วย การให้ความรู้โดยการบรรยายประกอบการชมวีดิทัศน์ การสาธิตในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด การให้มารดาได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การอภิปรายเกี่ยวกับการดูแลบุตรหลังการปฏิบัติตามคู่มือ ร่วมกับผู้วิจัย การอธิบายถึงผลดีของการปฏิบัติตามคู่มือ ให้มารดาได้มีโอกาสระบายความรู้สึกเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติดูแลบุตร พร้อมทั้งชี้แนะ และให้กำลังใจมารดา โดยการจัดกิจกรรมวันละ 1 ครั้ง ใช้เวลาครั้งละ 45 นาที รวมทั้งสิ้น 6 ครั้ง

การรับรู้ความสามารถของตนเองในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด หมายถึง การที่มารดาตัดสินใจความสามารถของตนเองในการที่จะจัดการ และดำเนินการแสดงพฤติกรรมในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด ได้แก่ การดูแลทางด้านร่างกาย การส่งเสริมพัฒนาการ และการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับทารก โดยประเมินจากแบบสอบถามการรับรู้ความสามารถของ

ตนเองในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนดของ สุหรี หนึ่งอาหลี (2547)

พฤติกรรมของมารดาในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติกิจกรรมของมารดาในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด เพื่อให้ทารกอยู่ในสภาพที่แข็งแรง สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ประกอบด้วย การดูแลทางด้านร่างกาย การส่งเสริมพัฒนาการ และการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับทารก โดยประเมินใช้แบบสอบถามพฤติกรรมในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนดของมารดาของ กุลลดา เปรมจิตร (2547)

น้ำหนักตัวทารก หมายถึง มวลของร่างกายทารกคลอดก่อนกำหนด ที่ได้จากการชั่งโดยการถอดเสื้อผ้าทารกออกหมด และชั่งน้ำหนักด้วยเครื่องชั่งน้ำหนักแบบ Digital รุ่น Mod. 727 ที่ได้มาตรฐานของบริษัท Seca หน่วยวัดเป็นกรัม ทศนิยม 2 ตำแหน่ง ช่วงเวลาในการชั่งน้ำหนักใกล้เคียงกัน คือ เวลา 8.00 – 9.00 น.